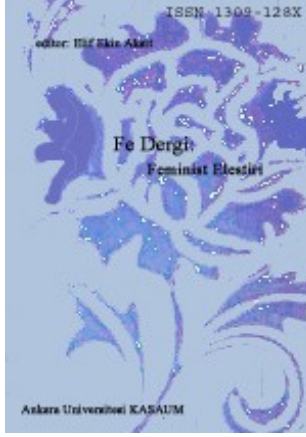

Yayımlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM
Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

Fe Dergi: Feminist Eleştiri 4, Sayı 1
Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:
<http://cins.ankara.edu.tr/>

Bir Odaya Sıkışmak: Büyümele Çocukluk Arasında Kalmak

Leyla Uslu

Çevrimiçi yayına başlama tarihi: 15 Haziran 2012

Bu makaleyi alıntılanmak için: Leyla Uslu, “Bir Odaya Sıkışmak: Büyümele Çocukluk Arasında Kalmak” *Fe Dergi* 4, sayı 1 (2012), 91-101.

URL: http://cins.ankara.edu.tr/7_8.html

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

Bir Odaya Sıkışmak: Büyümele Çocukluk Arasında Kalmak Leyla Uslu*

Bu çalışma ile 25-35 arası kentte yaşayan, çalışan ya da okuyan, evlenmemiş, aileleriyle yaşayan, kadınların evle kurdukları ilişkiye odaklanılmıştır. Kadınların evden ayrılarak, kendilerine ait bir yaşam kurmayı arzu ettikleri öngörüsünden yola çıkılarak yapılan çalışmada, ekonomik bağımsızlıklarına kavuşmuş dahi olsa kadınların evden gitmedikleri/gidemedikleri anlaşılmıştır. Bu gidemeyişin nedenleri odaklanılan çalışmada, görüşülen sekiz kadın, ilk neden olarak ailelerine duydukları bağlılığı işaret etmiştir. Ancak görüşmelerin devamında kadınların, yaşam standartlarındaki düşüşten ürktükleri de ortaya çıkmıştır. Ailelerinin hala küçük bir çocuk gibi baktığı ve sarmaladığı kadınların bu yaşamdan sıkılmalarının yanında, bir tür çocuk kalmışlıkla karşı karşıya olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Ev, aile, bakım, bağımsızlık, hayaller

Stuck in a Room: In Between Growing up and Childhood

This survey focuses on how women relate themselves to their homes. The universe is 25-35 years old unmarried women who study or work but live with their parental families. The survey presupposes that women indeed do want to go away from home. Nevertheless, it is understood that they don't or can't, even if they have economic independence. In response to questions formulated with the intention of probing into aforementioned inability, eight of the interviewed women reported their commitment to their families as their prime reason for not doing so. Further probing revealed that women were afraid of experiencing a backdrop in their living standards. As the outcome of the survey it is understood that women are bored of living with their families who embrace and look after them like a little child but they helplessly face an infantile existence.

Keywords: Home, family, care, independence, dreams

Giriş

Tarihsel ve kültürel dönüşümler bireylerin toplumsal rolleri üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Toplumu kavramaya çalışırken genelleştirilmiş rollerden yardım alırız. Bireylerden beklenen kalıp davranışların kültürden kültüre farklılıkları olabileceği gibi zaman içerisinde de değişiklik göstermesi doğaldır. Çünkü zaman değişirken toplumda statik olmadığından zamana ayak uydurarak değişim gösterecektir.

Bugünün dünyasında kadın da bu değişimden etkilenmiş, kimi rollerinde farklılıklar görülmüştür. Kadının zaman içerisinde hem okul hayatına hem de çalışma hayatına eskiye göre daha çok dahil oluşu onun yaşam içerisinde duruşunda da değişime neden olmuştur. Bu doğrultuda kadının iş yaşamında statü beklentisi artmış, okuma oranı yükselmiş dolayısıyla da evlenme yaşı büyümüştür. İş ve okul hayatına katılımın ötesinde ekonomik bağımsızlığını kazanan ve toplumsal bir statü elde eden kadın evlilik kararında da daha seçici olmaya başlamıştır. Özellikle büyük kentlerde yaşayan, orta ve üst sınıfa mensup çalışan kadınlar bu bağlamda önemli örneklerdir.

Bu çalışma ile yukarıda bahsedilen kentli, çalışan, evlenmemiş ve ailesiyle yaşayan 25-35 yaş arası kadınların evlerindeki yaşamları ve eve ilişkin algıları üzerinde durulacaktır. Ekonomik bağımsızlığını elde ederek bireysel bir yaşam sürebileceği düşünülen kadınların neden aileleriyle yaşamaya devam ettiği, gitmek gibi bir istekleri varsa bunu neden gerçekleştiremedikleri, gelecekleri için planları ve ev ile kurdukları mekânsal ilişki tartışılacaktır.

Virginia Woolf'un *Kendine Ait Bir Oda* kitabının geri planındaki kadınların üretimleri için kendilerine ait bir yerleri olması fikrinden yola çıkarak kentli, eğitilmiş ve çalışan kadınların da kendilerini gerçekleştirilebilmek için böyle kendilerine ait bir alanları olması gerektiği düşünülebilir. Bu bağlamda 25 yaşını aşmış kadınların hem bireysel hem de cinsel özgürlüklerini talep etmeleri de doğaldır. Hepsinin ötesinde bir kadın yalnızca "yalnız" bir hayat da kurmak isteyebilir. Ancak geleneksel bir toplumsal mirasla bugün için bütün

*Ankara Üniversitesi, Radyo-TV-Sinema Doktora Öğrencisi.

kadınların bu isteklerini rahatça ifade ettiklerini söylemek mümkün değildir. Bu çalışmayla kadınlara kulak verilerek arzu ettikleri yaşam ve yaşadıkları gerçek üzerinde durularak, istemedikleri bir yaşam sürüyorlarsa bunu neden değiştiremedikleri tartışılacaktır. Bu kadınların yaşadıkları ev ile kurdukları aidiyet ilişkisi, evin içinde özel alanları olabilecek odaları üzerinden incelenerek, ev ve kadın ilişkisi irdelenecektir. Toplumun bazı kesimlerinde “evde kalmış” olarak nitelendirilebilecek bu kadınların gördükleri çevresel ve/veya ailesel bir baskının olup olmadığının üzerinde durulmasının yanında evdeki iktidar mücadelesindeki yerlerinin ne olduğu ve ev içinde kendilerini tam anlamıyla ifade ettiklerini düşündükleri alanlar da tartışılacaktır.

Bu doğrultuda çalışmanın sınırlılıkları nedeniyle Ankara’da yaşayan kentli, en az lise mezunu, şu anda çalışan ya da daha önce çalışmış olan, ailesiyle yaşayan ve ailelerinin dünya görüşleri benzerlikler taşıyan (Cumhuriyet ideolojisini benimsemiş ya da bu ideolojiyle büyük bir sorunu olmayan) sekiz kadınla derinlemesine görüşme tekniğiyle görüşülmüş ve bu görüşmelerin sonucunda elde edilen veriler belirli başlıklar altında toplanmıştır.

Türkiye Modernleşmesiyle Yaratılan Yeni Kadın Kimliğinin Günümüze Yansımaları

Türkiye’de, Cumhuriyet’le birlikte yalnız siyasi alanda değil, kamusal ve özel alanda da büyük değişimler yaşanmıştır. Kökten değişmeci ve bir anlamda tepeden inmece¹ bir anlayışla yapılan devrimler toplumun her kesimini derinden etkilemiştir. Reşat Kasaba’nın değindiği gibi Fransız Devrimi’nden esinlenilerek yapılan modernleşme hareketi düşünce dünyasının yanı sıra biçimsel olarak da bir değişime işaret etmiştir. Bu nedenle giyim kuşamdan, gündelik yaşama kadar her alanda bir değişim söz konusudur.² Hiç kuşkusuz bütün bu değişim toplumun en küçük birimi aileyi de etkilemiştir. Tarihsel süreç içerisinde değişen aile yapısında özellikle kentlerde geleneksel yapıdan modern yapıya doğru bir dönüşüm yaşamıştır. Türk modernleşmesinin zihni mimarı olarak bilinen Ziya Gökalp de *Türkçülüğün Esasları*’nda ailenin ve kadının yeni kurulan devlet için önemini altını çizer. Kadın ideolojinin taşıyıcı ve öğreticisidir. Kadınlar hem Şaman kültüründen gelen feminist anlayışlarını kaybetmeyecek hem de ailenin devamlılığı için geleneksel rollerini sürdürecektir, özellikle de namus konusunda titiz davranacaktır.³ Aile ve cinsel ahlak konusunda görüşlerini sıralayan Gökalp’in her iki konuda da yalnız kadınlardan bahsetmesi oldukça ilginçtir. Ne erkek ne de çocuk üzerinden derinlemesine bir betimleme yapılmaz. Gökalp, bütün değişimi ve olması gerekeni kadın üzerinden anlatır. Bunun nedenleri Yeşim Arat’ın “Türkiye’de Modernleşme Projesi ve Kadınlar” adlı makalesinde bulunabilir. Makalede modernleşme ve kadın ilişkisine ilişkin iki farklı görüş bir araya getirilir. Birincisi modernleşmenin kadınlara kendilerini ifade edebilecek alanı yarattığını savunan görüş, diğeri ise modernleşme hareketinde kadınların yalnızca birer piyon gibi kullanıldığını belirten görüştür.⁴ Modernleşme projesinin kadınları ev içlerinden kamusal alana doğru çektiği bir gerçektir. Ancak bu uygulanan projenin doğal bir sonucu gibidir. Esas hedefin Cumhuriyet ideolojisini geleceğin çocuklarını yetiştirecek olan kadınlara benimsetmek olduğu düşüldüğünde her iki yorumun da bir anlamda doğru olduğu görüşüne varılabilir. Cumhuriyet ideolojisinin, taşıyıcı olarak kız çocuklarını ya da kadınları görmek devletin kız çocuklarını yetiştirmek üzere açtığı enstitüler ve okullarda beden bulur.

Elif Ekin Akşit’in *Kızların Sessizliği Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi* adlı çalışmasında ifade ettiği gibi Kız Enstitüleri, Ziya Gökalp’in yeni millî kimlik fikrinin izinde kurulur.⁵ Bu nedenle kurulan kız enstitülerinin amacı kadınlara meslek edindirmekten ziyade, devletin yeni ideolojisini benimsetmek böylece onların yeni kuşaklara bu ideolojiyi aktarmalarını sağlamaktır. Bu doğrultuda yetişen kadınlar okuldan mezun olduktan sonra iş bulmak yerine evdeki yerlerini alırlar. Bir anlamda devletin evdeki temsilcisidir onlar. Bu yeni kimlikle kadınlar ne batılı ne de doğulu örnekleriyle benzerler. Türkiye’nin yarattığı ideoloji taşıyıcısı kadınlar kadınlıkları silikleşmiş, cinsiyeti belirsizleşmiş yalnızca gelecek için tasarlanmış bir anneliğe hazırlanan kız çocuklarıdır.⁶ Modernleşme projesinin gelecekte olası sarsılmasını önlemek için oldukça derinlere temel atmaya çalışan bu yeni ideoloji, kadınları hem evin huzurunu ve düzenini sağlayan iyi ev kadını hem de vatansever evlatlar yetiştiren bir anne olarak konumlandırmıştır. Bir yandan da batı medeniyetinden ödünç bazı yaklaşımlarla da kamusal alanda erkeklerle yan yana durabilen, onlarla aynı mesleklerde çalışabilen, kadınlığı geri plana itilmiş en büyük görevi ideolojinin yayılmasını ve aktarılmasını sağlamak olan bir kadın kimliği de görünür olmuştur. Akşit’in belirttiği gibi bu kadınlar evlenmek ya da çocuk sahibi olmak yerine iş hayatına atılmayı tercih etmeye başlamıştır.⁷ 1930’lu yılların Türkiye’si üzerinden yapılan bu tasvir günümüze kadar uzanan bir orta sınıf bilincinin de ilk tohumlarının atıldığı dönem olmasından ötürü önemlidir. Çok partili döneme geçişle birlikte gündelik hayat içinde de değişimlerin gözlemlendiği Türkiye’de kadınların rollerinde de değişimler gözlenir. Bu dönemden sonra kadınlar meslek sahibi olsalar da aynı zamanda iyi ev kadınları olmak durumundadır. Günümüzde kentlerde yaşayan, özellikle orta ve üst sınıfa mensup kadınlar tarihsel süreç içindeki

değişimlerle birlikte hayatlarında öncelik konusunda bir seçime zorlanır gibidir. Dergilerde, dizilerde, magazin programlarında sıkça çocuk yapmak ve kariyer sahibi olmak arasında sıkışan kadının tercihi üzerinde durulur. Kadının eğitimine ilişkin görüşlerde toplumsal bir uzlaşım görülse de iş hayatının, ev yaşamının önüne geçmesi aile için bir tehlike gibi görülür. Bu nedenle kariyer sahibi olan kadınların iyi anne ya da ev kadınları olmaları o kadınları toplumun önünde daha değerli kılmaya yarayan unsurlar olarak her mecrada sunulur.

Görüldüğü gibi kadınlar iş hayatına atılmış, erkekler gibi kamusal alanda da varlık göstermiş olsalar da toplumun onlardan bekledikleri görevlerde eksilme olmaz. Bir kadın hem işe gidip aile bütçesine katkıda bulunmalı hem de iyi bir ev kadını olmalıdır. Ev işlerinden kadının sorumlu olması konusunda feministler farklı görüşler bildirirler. Aksu Bora'nın derlediği bu görüşlerden ilki, kadının evle sınırlı bir alanda bırakılarak toplumsal ve siyasal iktidarın dışına itildiğine dair görüştür. Diğer görüş ise, kadının evle ve bakımla kurulan ilişkisinin kadının erkekten başka bir değer bilgisine sahip olmasından ötürü önemli olduğunu savunur. Bora'ya göre farklı bakış açıları olsa da farklı görüşlerin de dillendiği 1980'lerde bile kadın için ev, paylaşımın, diğer kadınlarla kurulan ortaklığın ve kadınlık kültürünün üretimini mekân olmaya devam eder.⁸ Dolayısıyla ev, kadının bir yandan tutsak olduğu mekân olarak görülürken diğer yandan, onun kendi varlığını ortaya koyabildiği bir özgürlük mekânı olarak düşünülebilir. Ancak evlerinden gitme zamanları geldiğinde gidemeyen kadınlar için durum biraz daha farklı olabilir...

Ev ve Kadın

25-35 yaş arası evlenmemiş ve aileleriyle yaşayan kadınlar üzerine yapılacak olan bu çalışma için öncelikle sözü edilen kadın grubunu tanımlamak gerekir. Bu kategori için en yaygın kullanım "ev kızı"dır. "Ev kızı", Lüksüslü ve Çelik'in "Sessiz ve görünmez, "genç" ve "kadın": Ev kızı" adlı çalışmalarında belirttiği gibi kadın olmayan yani evlenmemiş anlamında yapılan bir vurguyu karşılar. Bu vurgu bakireliğe ilişkin de bir hatırlatma yapar ve genelde "ev kızı" ifadesi evlenmemiş, okumayan, çalışmayan, evde ev işlerinde annesine yardımcı olan ve evlenmeyi bekleyen kızları tanımlamakta kullanılır.⁹ Bu bağlamda çalışan ama aileleriyle yaşayan kadınların nasıl tanımlanabileceği bir soru işaretidir. Onlar "ev kızı" değildir ancak onları tanımlayacak bir başka terim de bulunamamaktadır. Evlilik planları hatta bu planları gerçekleştirebilecekleri partnerleri olduğundan bir başka kategori olan "evde kalmış"lık da bu kadınlar için söz konusu değildir. Birçoğu kendi isteğiyle geç evlenme kararı alan bu kadınlar, kendi isteği dışında evlenmeyenlerden de farklı bir konumda yer alır. Görüşülen sekiz kadından beşinin evliliğe yönelik bir ilişkisi olması da bunun kanıtlarından biridir.

Ev ve kız kelimelerini ayrı ayrı düşündüğümüzde evin zihnimizdeki simgesel anlamı da önem kazanır. Asuman Suner'e göre "ev" simgesel çağrışımları üzerinden kendi köklerimiz bulduğumuz yerdir. Ev, dünyaya bakışımızı belirleyen mekandır ve yurt, memleket, vatan gibi kavramlar ev üzerinden temellenir. Öznenin bu evde yaşamı aidiyet ilişkisiyle sağlanır. Bu bir anda kendiliğinden oluşan değil, iktidarla karşılıklı ilişki içerisinde gelişen bir süreçtir.¹⁰ İktidarla karşılıklı ilişki meselesi bu çalışma kapsamında kadınlar ve aileleri arasındaki ilişki üzerinden düşünülebilir. Bu bağlamda kadınlar evle kurdukları ilişkinin ailelerinden geri kalan ya da onlara bırakılan kısmıyla kurdukları görülür. Ev bir anlamda gizli bir mücadeleye dekor olur.

Ben çocukluktan beri hep mücadele içinde gördüm kendimi. Annem ve ben hep mücadele ettik. Bu oda benim odam, bu duvar benim duvarım. İstediyimi asarım... Ama baktım ki evde kendi özel alanım dediğim odamda dahi özgür değilim. (Deniz, 26, Öğrenci).

"Ev" öznenin ilişkisini sağladığı bir metafor olmanın ötesinde somut anlamıyla da kadınların aidiyet ilişkilerini anlamlandırabilmek için anahtar bir kavramdır. Funda Şenol Cantek de "Fakir/haneler: Yoksulluğun "ev hali" makalesinde "ev" kavramının sıcak yuva hissiyle birlikte zindanın karabasanı da birlikte taşıdığına değinir. Dolayısıyla ev hem sığınacak liman hem de kaçılıp kurtulması gereken bir yerdir.¹¹

Evle kurulan bu iki farklı ilişki biçimini görüşülen kadınlar da ifade etmiştir. Örneğin Güneş, evin korunaklı bir yer olduğunu söyledikten sonra ne evine ne de yaşadığı kente ilişkin güçlü bir bağı olduğunu ifade etmiştir. Hülya da iki ayrı ev fikri olduğunu belirtip, birinin şu anda yaşadığı ve bir odasına sıkıştığı evi, diğerinin ise daha özgür olacağı, yaşamayı istediği evi olduğunu söylemiştir.

Kadınların genel anlamda özgürlüklerinin aileleri tarafından sınırlandırıldığını söylemek doğru olmaz. Çünkü bu kadınların ne eve giriş çıkış saatleri ne de erkek arkadaşlarıyla görüşmeleri sınırlandırılmış değildir. Özellikle çalışma hayatları başladıktan sonra ailelerin kadınlar üzerindeki denetimi azalmıştır.

Ergenlikte odanın kapısını kapatırsın, odada vakit geçirirsin, sen de evde bir varsın bir yoksun denir. Sonra evden çıkmaya başlarsın. Evi, otel gibi kullanıyorsun denir. Sonra nasıl oluyorsa evde olmamana alışılır (Çalışıyor, 29 yaşında).

Özüm'ün ifade ettiği süreç tam da çalışmaya başladığı döneme denk gelir. Buna benzer olarak Hülya da çalışma hayatıyla eve giriş çıkış saatine ilişkin özgürlüğünü kazanışının ilişkili olduğunu belirtir.

Çalışırken eve geç gelmeme alıştıklarından diğer zamanlarda da geç gelememe bir şey demiyorlar (Çalışıyor, 27 yaşında).

Ancak bu kadınlar evleriyle geçmişte kurdukları gibi sıkı bir bağ kuramamaktan şikayetçidir. Nazlı da evle kurduğu ilişkinin değişimini şöyle açıklar:

Eskiden ev önemli değildi bu kadar. Ne zaman ki yalnız kalmaya başladım o zaman ev tatlı gelmeye başladı. Şimdi ailemin yanında sadece bir odam varmış gibi. Rahat değilim. Televizyon bile izleyemiyorum. Daima onların istedikleri kanallar izleniyor (Çalışıyor, 27 yaşında).

Ev, evin hakimleri ve iktidar mücadelesi içinde televizyon önemli bir yer tutar. Konuşulan kadınların çoğu evde televizyon izleme özgürlüklerinin olmadığını belirtir. Televizyonda istediği programı izleme lüksü yoktur. Burada kesin kurallar olmasa da kadınlar bu alandan yavaş yavaş çekilmiş ve bununla ilgili mücadeleyi bırakmıştır. Bir anlamda televizyon kumandası kimdeyse evin iktidarı da odur. Bu bağlamda anneler ve babalar evin ayrı yerlerinde ayrı televizyonlar izlerken, çocuklarına izleyecek bir televizyon kalmamaktadır.

Bu bağlamda 25-35 yaş arası kentlerde yaşayan çalışan ya da okuyan kadınların da yaşamları görece özgür görünse de “ev kızlar”nın tutsak halindeki yaşamlarından çok da ayrılmaz. Çalışan ya da okuyan kadınların imdadına “ara mekânlar” yetişir. Cantek ve Akşit’in balkon kadınlar için bir ara mekân olarak tanımladıkları gibi¹² okul ya da iş sözü edilen kadınlar için özgürlükleri ve tutsaklıkları arasında bir ara mekân işlevi üstlenmektedir. Ancak bu kadınlar için bir başka önemli ara mekân olduğu da düşünülebilir. Bu da odalarıdır. Aslında evin içinde olan bu mekân kadınların nefes aldıkları, diğer yerlere göre görece özgür oldukları bir mekân olduğundan ara mekân olarak tanımlanabilir. Kamusalla özel arasında bir geçiş sağlayan mekân anlamında kullanılan ara mekân kavramı “oda” üzerinden kullanıldığında deforme olmuş olabilir. Ancak günümüz şartları göz önüne alındığı, internet ve sosyal ağlar aracılığıyla ya da bir filmle bir kitapla dış mekânla kurulan ilişkiyi sağlayan yer odadır. Çoğu kadın evde olduğu saatlerde odasının dışına çıkmayı istememekte, zamanının büyük kısmını burada geçirmekte, o odada diğer arkadaşlarıyla görüşmekte, arzuladığı özgürlüğü o odaya sıkıştırmaktadır.

Foucault'nun “heterotopya” kavramı kadınların odalarına ilişkin bir tanımlama yapmada kolaylık sağlayabilir.¹³ Foucault'nun iktidarın karşısında bir direniş mekanını anlatmak için kullandığı bu kavram kadınların evin iktidarına karşı geliştirdikleri direnişin mekanını anlatmak da işlevseldir. Bu mekan herkesin girebileceği bir mekan değildir. İktidarla mücadelenin yapıldığı, onun varlığına karşıt bir varlık alanı yaratan geçiş mekanıdır. Bu anlamda kadınların kendilerini var edebildikleri ve istedikleri gibi olabilmeleri açısından odalar, heterotopya olarak tanımlanabilir. Ancak odada yaşanan da geçici bir özgürlük deneyimi olarak görülmekte, kadınlar odalarında sürdükları yaşamları bir tür sıkışmışlık olarak algılanmaktadır.

Evlilik Baskısı ve Cinsel Özgürlük

Kadınlar evlerinde kendilerini bir odaya sıkışmış gibi hissederek, henüz evlenmedikleri için toplumsal bir baskıyla da karşılaşır. Evlenmemiş kadınların sosyal çevre tarafından nasıl algılandığına ilişkin makalede Elizabeth A. Sharp ve Lawrence Ganong, 25 yaşını geçmiş evlenmemiş kadınların sosyal çevreleri ve aileleri tarafından gördükleri evlilik baskısından söz eder. Bu baskılanma birçok boyutta ele alınabilir. Bu kadınlar için birçok zorlu durum söz konusudur. En başta evlenmeyi isteyip evlenemiyor olabilirler. Çünkü eş ya da sevgili tercihleri sınırlanmıştır. Seçenekleri azalmıştır. Ancak çevreleri bunu sorgulamadan evlilik konusundaki baskısını sürdürür. Bu baskıyı en fazla hissettikleri alanlar sosyal karşılaşma ortamlarıdır. Makaleye göre, birinin düğününde ya da bir bebeğin doğumunda kadınlar oldukça zor durumda kalır. Makalenin özellikle işaret ettiği nokta da bütün bunlarla baş etmek durumunda olan bekar kadınların görünür olma ve olmama halleridir. Kadınların görünür olarak algılandıklarında “ben kaybeden değilim hala evlenebilirim” mesajını verdikleri

düşünülür. Birilerinin evlik törenlerinde ya da bebek kutlamalarında ise görünmez olurlar. Kimse ne hissettiklerini bilmez, ilgilenmez. Ailenin kökenini sarsacağından görülmek istenmezler.¹⁴ Dolayısıyla bu kadınlar kendi tercihleriyle bekar kalmış olsalar dahi toplumsal baskılanmaya göğüs germek durumundadır. Buna en iyi örneği Selin bir anısını anlatarak verir:

Bir düğünde bir kadın bana yaklaştı “eee sen ne zaman evleniyorsun” diye sordu. Ben de “size ne” dedim. Kadın bozuldu. Aslında onu bozmak istememiştim ama gerçekten tuhafıma gitti sorusu. İşte o zaman evlenememiş de o yüzden sinir yapıyor oldum (Çalışıyor, 27 yaşında).

Kadınlar çevrenin evliliğe ilişkin direkt sorularına maruz kalırken diğer yandan da o sorulara cevap vermekte dikkatli olmaya çalışmakta, yanlış anlaşılma istememektedir. Hülya da buna benzer bir şeyi ifade eder:

Çevreden evliliğe yönelik çok baskı görüyorum. Köyde düğüne gittik. 16 yaşında bir kız evlendi. Herkes bana yazık diye baktı (Çalışıyor, 27 yaşında).

Kadınların evli olup olmamaları toplumsal statülerini de etkiler. Çalışan ve eğitimli kadınlar her ne kadar toplumda belli bir seviyenin yukarısında bir statüye sahipse de evli olmadıkları müddetçe kadınlar arası hiyerarşide konumları oldukça düşüktür. Lüksü ve Çelik’in de dikkati çektiği gibi evli kadınlar bekarlara göre, çocuğu olanlar olmayanlara göre, ileri yaşlarda da çocuklarını evlendirip torunu olanlar olmayanlara göre daha yüksek bir statüdedir. Hiyerarşinin en altında ise “evde kalmışlar”, “dullar” ve “kısır kadınlar” vardır.¹⁵ Bu durumda hiyerarşinin en altında kalanlar sesi de en az çıkanlardır. Dolayısıyla sesleri en az duyulanlar...

Seslerini duyuramadıkları gibi bir yandan da çevrenin bakışıyla mücadele etmek kadınlar için oldukça zorlu bir durum yaratır. Jesook Song “Kendine ait bir oda” Neoliberal Güney Kore’de evlenmemiş kadınlar için mekânsal özerkliğin anlamı” makalesinde heteroseksüel evlilik ve krediyle ev alma arasına sıkışıp kalan, aileyle yaşarken maruz kaldığı tutsaklıktan kurtulayım derken banka kredilerinin tutsağı olan kadınları anlatır. 20’li yaşların sonunda otuzların başında kırk kadınla yapılan çalışmanın sonucunda ortaya ilginç bir sonuç çıkar. Çalışmaya göre Güney Kore’de belli bir yaştan sonra kadınlara ayrı bir eve çıkmaları konusunda baskı yapılır. Çünkü aile kadının evlenmemesi üzerinden çevreden gördüğü baskının azalmasını ister. Ancak kadın ayrı eve çıktığında da baskıya maruz kalmaya devam eder. Bu defa da iş arkadaşları ya da komşuları yine kadına neden evlenmediği üzerinden baskı kurar ve genelde “lezbiyen” olduğu için evlenmediği yönünde bir yargıyla karşılaşır.¹⁶ Görüldüğü gibi çevresel baskı kadın için ciddi bir sorundur. Kadının kendi evine özgürce çıkabildiği bir toplumda bile evlilik baskısı bütün ağırlığıyla bir kenarda durur. Türkiye’de kadınlar yalnız yaşama alanlarını yeni yeni elde ederken ve bunun mücadelesini verirken, bu mücadeleyi aşmış kadınların başka alanlardaki mücadelelerinin sürdüğünü görmek oldukça üzücüdür.

Kadınların belli bir yaştan sonra aileleriyle birlikte yaşamaları hem çevresel hem de ailesel bir baskıya maruz kalmaları yanında cinsel özgürlüklerinin de denetim altına alınması anlamına gelir. Bu süreçte erkek arkadaşı ya da nişanlısının evi olan kadınlar cinselliklerini ailelerinden gizli olarak yaşayabilirler ancak erkek arkadaşları da aileleriyle yaşıyorsa bu kadınlar için ev ve aileleriyle yaşam daha önemli bir sorun olur. Bu kadınlardan bazıları evliliği tek kurtuluş yolu olarak görür:

Evlilik bazıları için korkutucu belki ama benim için değil. Çünkü evlendiğimde kendi kararlarımı kendim vereceğim. Nişanlımla istediğim gibi görüşeceğim. Şuanda onunla ele ele tutuşmak bile çok önemli benim için (Çalışmıyor, 26 yaşında)...

Bazen evlenmeyi kaçış yolu olarak görüyorum ama bunu ötelemek istiyorum. O zaman ilişkimi de sorguluyorum (Çalışıyor, 27 yaşında).

Bazıları ise evliliğin geçici bir kurtuluş olacağını, onun da başka bir tutsaklığa neden olacağını görüşünü paylaşır:

Eğer aileyle yaşamaktan özgürlüğüm kısıtlanıyor diye kaçırıyorsan evlenmeyeceksin ya da biriyle eve çıkmayacaksın. Tek başına çıkacaksın (Çalışıyor, 31 yaşında).

Ancak cinselliği özgürce yaşayamıyor olmanın önemli bir sorun olduğunu her biri belirtir. En önemlisi de toplumsal normlar gereği evlilik öncesi cinsel ilişkinin yaşanmasına onay vermeyen Türkiye toplumunda, zaten kadınların ayrı eve çıkmasına karşı duruşun geri planında böyle bir engellenmenin de olduğu düşünüldüğünde kadınların cinselliklerini gizli yaşamak zorunda kaldıkları görülür. Güneş bu konuya ilişkin çarpıcı bir şey söyler:

Evde sanki hiçbir cinselliğin yok gibi, aseksüel davranmak zorundasın. Cinsellik, evlendiğinde başlayan bir şey gibi... Aileyle yaşayınca otokontrolünü hep sağlamak zorundasın (Çalışıyor, 29 yaşında).

Kadınların çevresel baskıların yanında kendi arzularını bastırma konusunda da bir gerilim yaşadıkları görülür. Bu nedenle aseksüel gibi davranmak zorunda kalırlar. Bu gerilim ilişkilerine de yansır.

Bana göre ilişkilerde istediğin zaman cinsellik yaşanmadığı için oluşan bir cinsel gerilim var. Doğru düşünmene de engel oluyor bence. Böyle olunca birbirimizi de doğru tanıyamıyoruz (Çalışıyor, 27 yaşında).

Görülüyor ki kadınlar hem ev içinden hem çevreden hem de kendi içlerinden bir baskıyla karşılaşıyorlar. Baskının şiddeti değişse de yönü aynı kalmakta... Dolayısıyla bu kadınlar için bir biçimde evden gitmek kurtuluş gibi görünmekte. Ancak bu gidişin nasıl olacağı sorusu hala belirsizliğini korumaktadır.

Neden Evden Gitmiyorlar?

Çalışma yapılırken derinlemesine görüşme yapılacak olan kadınların birçok görüşü, sınıfı ya da grubu temsil etmesi yerine ortak noktaları fazla olan kadınlardan seçilmelerine dikkat edilmiştir. Bu nedenle görüşülen kadınların hepsi orta ve orta üstü sınıfa mensup, en az lise mezunu ebeveynleri olan, ebeveynlerinin genel siyasi eğilimleri ortaya yakın bir sol ya da milliyetçi sağ kanada yakın olduğu tahmin edilen, üniversite mezunu ya da üniversite eğitimi alan kadınlardır. Bu kadınların yaşam standartları, evle kurdukları ilişkileri, ekonomik değişkenleri birbirine çok yakındır. Yaşam biçimi ortaklığı nedeniyle evden gitmeme nedenlerinin ortaklığına ilişkin bir çıkarsama yapmak da söz konusu olacaktır.

Görüşülen kadınların hepsi evlerinde özgür olamadıklarını düşündüklerini ve gitme isteklerinin olduğunu açıkça belirtmiştir. Bazıları bu isteği hayata geçirmek üzere bazı girişimlerde bulunmuş, bu girişimler aileleri tarafından engellenmediği halde bir biçimde vazgeçmiştir. Bu vazgeçişini sağlayan ya da kadınları bu hamleyi yapmaktan alı koyan nedenler ne olabilir? Bu kadınlar neden kendilerini sıkıştırdığını hissettikleri evlerini bırakıp gidemez? Bu sorulara verilebilecek ilk cevap, maddi imkânsızlıklar olabilir. Ancak bu tam anlamıyla bir cevap olarak değerlendirilemez. Çünkü her bir kadın başka eve çıkabilecek gelire sahiptir. Bu gelir tek başına bir eve çıkmaya yetmese de birkaç arkadaşıyla bir eve çıkmak için yeterlidir. Bu durumda başka bir eve çıkmalarına engel olan maddi nedenler değilse nedir?

Bu soruya verilebilecek ikinci yanıt, ailelerinden gelecek tepkilerden çekinme olabilir. Ailelerin tutumu, böyle bir durumda alacakları tavır önemlidir. Ancak görüşmelerin sonucunda kadınların böyle bir isteği dile getirdiklerinde ailelerinden olumsuz yanıt alsalar da ikna edebileceklerine de inandıklarını da gösterir. Böyle bir inanç varsa neden gitmek istediklerini söylemezler? Bu soruya birkaç farklı cevap verebilir. Bundan sonraki kısımda görüşmelerinden sonucunda öne çıkan üç neden açıklanacaktır.

Vicdan Muhasebesi

Evde sıkıştığını, özgürlüğünün kısıtlandığını, büyümediğini düşünen kadınların evden gitmeyi istedikleri açıktır. Ancak biri dışında bu durumu hiçbir kadın ailesiyle paylaşmamıştır. Açıklayan Selin de durumu ailesine bir başkasının aracılığıyla anlatabilmiş, ailesinin tepkisi ise oldukça duygusal olmuştur. Bu tepki karşısında Selin'in da kararının arkasında durması zorlaşmıştır. Aslında ailesi Selin'in kararına ne kadar üzülmüş olsa da bunu engellemeye çalışmamıştır. Hatta ona birlikte ev bakmayı bile teklif etmiştir. Bütün bunlar Selin'in üzüntüsünü azaltmadığı gibi artırmıştır. Aile, Selin'in gitmesine izin verirken aslında ona duygusal bir pranga takmış gibidir. Selin da bu pranga nedeniyle gitme kararından vazgeçmiştir.

Diğer kadınlar da gitme kararlarını ailelerine açıkladıkları takdirde Selin'in yaşadıklarına benzer bir yaklaşımla karşılaşılabileceklerine emindir. Kendilerine bir şey söylemeseler bile ailelerinin üzüntü duyacağı

bilirler. Ailelerini üzmemek için gitmekten vazgeçerler. Dolayısıyla kadınlar gidemeyişlerini vicdani bir muhasebenin sonucu olarak açıklar:

Aslında çok zorlarsam gidebilirim. Ama ben de çok içselleştirdim. Çok yaşlandılar. En son ben kaldım evde. O evden evlenmeden çıkmak istiyorum ama nasıl olur bilmiyorum. Aynı şehirde yaşarken olmaz. Onları kırmak istemem. (Çalışıyor, 27 yaşında)

Buna benzer bir açıklamayı Özüm de yapar:

Sonuçta bir gün evlenip gideceğim annemlerle geçireceğim zaman az kaldı. Birlikte kahvaltı yapmak bile önemli (Çalışıyor, 29 yaşında).

Gitmek konusunda vicdan azabı çektiğini Deniz açıkça belirtir:

Bir yandan annem ve babamla birlikte yaşamaktan çok keyif alıyorum. Çünkü mutsuz olduğum insanlar değilim. Gitmeyi düşündüğüm için vicdan azabı da çekiyorum. Esas annemle sorun yaşıyorum. Babamla kaldığımızda bir sorun yok. Aslında benim biriyle yaşama sorunum yok, annemle yaşama sorunum var. İşin aslı yönetme problemi var. Galiba kendi odamı bile yönetemediğim için huzursuzum (Öğrenci, 26 yaşında).

Bütün bu açıklamalardan sonra dikkati çeken gitmeme nedeni olarak vicdani ve duygusal nedenlerin öne sürülmesidir. Hatta bu ifadeler peşinde kendini suçlamayı da getirmiş, gitmek isteyen kadınlar bu isteklerinden dolayı kendilerini suçlar olmuştur. Görüşülen kadınların hepsi gitme istediklerini açıkladıktan hemen sonra ailelerini çok sevdiklerini ve bir sorunlarının olmadığını üstüne basa basa ifade etmiştir. Sanki her an bu istekleri neticesinde yargılanıyor gibi hissettikleri belli olan kadınlar, ailelerine duydukları sevgiyi söyleme gereği duymaktadır. Bu durum Türkiye gibi geleneksel mirasını koruyan bir toplumda toplumun bütünlüğünün her şeyden üstün tutulmasıyla açıklanabilir. Birey böyle cemaat tipi toplumlarda topluluğun çıkarını kendi çıkarlarının üstünde tutar. Dolayısıyla silikleşir ve ancak toplum içinde var olabilir. Aile de bu toplumu yaratan en küçük birim olarak kabul edilirse ailenin varlığı toplum için önemlidir. Dolayısıyla aile bütünlüğü sarsılmamalıdır. Bu uğurda kişi kendisini feda edebilir. Bu tür fedakarlıkların da ailede en çok kadınlardan beklendiği düşünülürse görüşülen kadınların da ailelerinin üzüntüsünü engellemek ve ailenin bütünlüğünü korumak için kendilerine dair bir yaşam fikrinden vazgeçmeleri doğaldır.

Yaşam Standartlarının Düşmesin

Kadınların çoğu evden gitmeme nedeni olarak ailelerine duydukları güçlü duygusal bağ olduğunu söylese de kendi evlerine çıktıklarında şimdi yaşadıkları evlerindeki standardı sağlayamayacakları konusundaki kaygıyı da ifade etmiştir. Görüşülen kadınların hepsinin orta ve orta üst sınıfa mensup olmaları onların orta veya onun üstünde bir yaşam standardına sahip olduğunun göstergesidir. Görüşülen kadınların yalnızca ikisinin oturduğu ev kiradır. Bunun yanında biri dışında bütün kadınların ailesine ait en az bir araba bulunmaktadır ve hepsinin ailesinin aylık gelir durumu ortalamanın üzerindedir. Buradan da anlaşılacağı gibi kadınların evlerinde maddi bir sıkıntı söz konusu değildir. Ancak kendilerine ait bir eve çıkarlarsa bu durumun değişeceği aşikârdır. Yaşamalarındaki bazı standartlardan ödün vermeleri gerekir. Ancak kadınlar bunu göze almak konusunda çekingendir. Örneğin Özüm hayalinde zevkine göre döşenmiş, her şeyin yeni ve özenli olduğu bir evi olmasını istediğini ama kendi koşullarının bunu sağlayamayacağı için kendi başına eve çıkma fikrinden vazgeçtiğini belirtir.

Kadınlar her ne kadar bireysel bir yaşam arzu etseler de yaşam standartlarının bozulmasından korkmaktadır. Bu konuda tedirgin görünmekte hatta evlenmemelerinde de yine maddi koşulların önemli bir engel olduğu görülmektedir. Bazıları uzun yıllardır nişanlı olmalarına rağmen arzu ettikleri standartlar oluşmadığı için evlenmeyi geciktirmektedir.

Bunun yanı sıra çalışan ya da okuyan bu kadınlar işten ya da okuldan sonra eve geldiklerinde yemeğin hazır olmasından, temizliğin yapılmış olmasından, elbiselerinin ütülenmesinden oldukça memnundur. Evin bütçesine katkıda bulunmaları gerektiği için kazandıkları parayı kendileri için harcadıklarından istedikleri

birçok şeye sahip olabilmekte, dışarıda diledikleri gibi vakit geçirebilmektedir. Bütün bunların hayatları için çok önemli olduğunu düşünen kadınlar, kendi evlerine çıktıklarında bu lükslerinin ellerinden gideceğinin farkındadır.

İşten çıkıp eve gelince çorbanın hazır olması büyük bir lüks. Eşyalarınızın ütülenip dolaba konması da lüks. Evlenince ya da biriyle birlikte yaşayınca bütün bu işler ikiye katlanıyor (Çalışıyor, 31 yaşında)

Dolayısıyla aileyle yaşamının insana sağladığı maddi konforu bırakamayan kadınlar kendi hayatlarını kurarak zorluk çekmeği istememektedir. Bunu açıkça itiraf etmeseler de eve çıkmak için daha fazla para kazanmayı beklemleri ya da bir gün evleneceklerini düşünerek şimdiden artı bir masraf yapmaya gerek duymadıklarını belirtmeleri bu düşüncelerini açığa çıkarır.

Sonsuz Çocukluk

Kadınların hem içlerinde yaptıkları vicdan hesaplaşması hem de yaşam standartlarının bozulmasından duyulan korku bir başka odağı işaret eder aslında. Bu kadınlar çalışıyor olsalar da, 25 yaşlarını aşmış yetişkinler olsalar da hatalarının sorumlulukları alma konusunda son derece tedirgindirler. Esas sorun bu sorumluluğu almaya henüz hazır olmamalarıdır. Bunun nedeni de ilerleyen yaşlarına rağmen hala çocukluktaki yaşamlarını sürdürüyor olmaları olabilir. Onlu yaşlarında nasıl bir hayatları varsa bugün yaşadıkları hayat bundan çok da farklı değildir. Yaşamları hala bir odayla sınırlıdır.

Aileyle yaşamak büyümeni geciktiren bir şey. Sağlıklı bir kopuş gerçekleştiriyorsun. Zamanında ve doğru bir kopuş gerçekleşirse, mesela zamanında evlenilirse bazı insanların daha sağlıklı kararlar verebildiğini görüyorum. Bu durum çok sağlıklı değil aslında... Tek kişilik yatak mesela, seni sıkıştıran bir şeye dönüşüyor. Sanki büyümemenin göstergesi gibi... (Çalışıyor, 29 yaşında)

Güneş'in tek kişilik yatak üzerinden kurduğu bu büyüememe ilişkisi aslında kadınların yaşamlarına dair bütün mekânlarla kurulabilir. Onlar ebeveyn banyosu kullanmaz, evin diğer odalarına oranla küçük olan bir odaları vardır, bir çalışma masaları, kıyafetlerinin sığmadığı bir dolapları vardır. Her şey geçmişle aynıdır. Dolayısıyla büyüüp büyümediklerinin farkına varmazlar. Bu nedenle sonsuz bir çocukluk içinde salınırlar. Nurdan Gürbilek'in dediği gibi müebbet bir çocukluk hali¹⁷ içine hapsolmuşlardır. Ailelerinin küçük kızlarıdır onlar ve o evden çıkmadıkları müddetçe de öyle kalacaklardır. Bu bitimsiz çocukluk hali aileler tarafından desteklenir. Aileler, çocuklarının yaşları büyümüş olmasına rağmen çalıştıkları ya da okudukları için onların evde, ev işlerine yardım etmelerini, banka işlerine koşturmalarını, fatura ödemelerini beklemezler. O işleri evde olanlar ya da emekli olmuş ebeveynler halleder. Aslında çocuklarının yaşları ilerlemiş olmasına rağmen hala yanlarında yaşamaları aileler için fazladan bir yük gibi görünür ama aileler bundan şikâyetçi değildir. Çünkü onlar da erken bir yalnızlık durumundan kendilerini böylece korurlar.

Kadınların bu kız çocuğu olarak kalma hali onların bireysel karar almalarının önünde bir engel gibidir. Evden gitmeye karar vermek de buna dâhildir. Henüz evden gidebilecek kadar, evlenecek kadar büyümemiştir bu kız çocukları o nedenle de kendilerine ilişkin kararları almakta zorlanırlar. Daha eskiye dönersek ya da çalışmayan ev kızları düşünüldüğünde onların yaşadıklarıyla bu kadınların durumu arasında bir fark yok gibidir. Öyleyse o kadınlar evlenmeye nasıl cesaret ederler? Onlar erken yaşta evleneceklerinin bilgisiyle büyüdükleri gibi evden gidebilmenin de başka bir yolunu kendileri için düşünemediklerinden evlilik fikrine sıkıca sarılabılırler. Nitekim Berna da çalışmadığı için kendisinin evlilikten başka kaçış yolu olmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla çalışan kadınların daha öz güvenli ve bireysel başka bir yaşam kurma bilinçlerinin gelişmiş olacağı düşünüldürken aksi bir sonuçla karşılaşmış olur.

Aldıkları eğitim, yaşam koşulları, ailelerinin konumları göz önünde bulundurulduğunda ortaya çıkan bu sonuç oldukça ilginçtir. Bazı kadınların bu çocukluk halinin iş hayatını dahi etkilediğini, karar alma, uygulama, yöneticilik yapma gibi durumlarda karşılaştıklarında sıkıntı yaşadıklarını ifade etmeleri sorunun büyüklüğüne de işaret eder. Bu noktada bu şekilde yaşayan kadınların hayatlarının bütün alanlarında başarısız ya da pasif olduğu sonuca varmak yanlıştır. Ancak bu kadınlar iş hayatlarında ya da özel hayatlarında son derece başarılı, aktif veya lider bir konum alsalar da kendilerine bu başarıda pay çıkartmakta zorlanmaktadır. Doğru adımlar atsalar dahi kararlarının doğru olup olmadığından endişe ettiklerini kendileri de ifade etmiştir. Dolayısıyla yaşadıkları

sıkıntının aslında toplum tarafından görülen somut bir sorun olmadığı, kadınların yalnızca kendi içlerinde böyle bir sorunla mücadele ettiği düşünülebilir. Durum böyle algılsa da, önemsiz ve geçici bir sorun gibi görünen aile ile birlikte yaşam, özünde çok daha derin sorunlara kaynaklık ediyor olabilir. Bunun yanında bu sorun yalnız kadınlar için değil erkekler için de geçerli olabilir. Ancak bu araştırmanın sınırlılığı nedeniyle bu kadarıyla sınırlamak gerekecektir.

Sonuç

Çalışma sekiz kadınla yapılmış küçük bir araştırma gibi görünse de elde edilen veriler her derinlemesine görüşmenin sonucunda olduğu gibi oldukça farklı kollara ayrılır. Ancak burada yapılmaya çalışan o kollardan ortak olanları tutarak, bir noktaya ulaştırmaktır.

Bu çalışmaya, kadınların aileleriyle yaşadıkları evden gitme isteği olduğu öngörüsüyle başlanmıştır. Araştırmanın sonucunda bu öngörünün doğru olduğu anlaşılmıştır. Bunun yanında kadınların gitme isteklerini ifade edememelerinin tek nedeninin vicdani bir hesaplaşma olduğu düşünülmüştür. Ancak bunun için yalnızca bir boyutu olduğu anlaşılmış, bireylerin yaşam standartlarının düşmesinden korkmaları ve henüz kendi yaşamlarının sorumluluklarını almaya hazır olmadıkları da diğer boyutlarını oluşturduğu görülmüştür. Ancak her iki korkunun kaynağının da ailelerin kadınlarla kurduğu ilişkinin bir sonucu olduğu söylenebilir. Daha doğru bir deyişle kadınların yaşadıkları bu durum, kadınlara özgü bir çaresizlik değildir. Aksine kadınlar bu konuda özeleştiri yapacak kadar da cesaretli görünürler. Kadınların hangi konumda olursa olsun, evde kaldıkları müddetçe hem çevresel hem de ailesel baskılara maruz kaldıkları açıktır. Görülen o ki bu baskılar kadınlara tanıdık gelmekte bir anlamda “alışmışlık” söz konusu olmaktadır. Kadınlar baskıyla baş etmenin, kendi özgür alanlarını yaratmanın yollarını geçici çözümlerle kısmen bulmuştur. Buldukları çözümlerin geçici olduğunun bilincinde olsalar da “nasıl olsa bir gün gideceğim” inancıyla kalıcı çözümler için çabalamaya da gerek duymamaktadırlar.

Evlenmek, hayatları ve özgürlükleri için birincil konumda görünmese de hepsi evleneceklerine dair bir inanç taşır ve o zaman kendi evlerinin olacağını düşünür. Ancak evliliğin de başka bir sorumluk getirdiğini bilirler bu nedenle de evliliklerini geciktirirler. Aslında onlar Elif Ekin Akşit’in değindiği evlenmek ve çocuk sahibi olmak yerine iş hayatını seçen Cumhuriyet ideolojisi taşıyıcısı kadınların 3. ya da 4. nesil torunlarıdır. Onlar da benzer ideolojilerle modern Türk orta sınıf ailesinin yetiştirdiği, hayatta önceliği okumak ve kariyer sahibi olmak olan, yüzü hep batıya dönük, cinselliği geri plana itilmiş genç kadınlarıdır. Dolayısıyla evlilik fikri onlar için oldukça geç ortaya çıkan ve evlerde konuşulması dahi ayıp olan bir olgudur. Böyle olunca da bu kadınlar mecburi bir asexualiteye itilerek hep küçük kız çocukları olarak tanımlanmış olur.

Sonuçta bu çalışmada sözü geçen kadınların bir kısır döngü içinde tutsak oldukları söylenebilir. Hem daha fazla özgürlük arzusuyla çırpınmakta hem de o özgürlüğün sorumluluğunu alamamaktadırlar. Almak ister görünseler de yetişme şartları, sosyal çevreleri, yaşam standartları onların cesaretleri kırmakta bir anlamda “henüz değil” demektedir. Bu noktada yalnız bir hayat kuramayan kadınların aslında bir büyüme problemiyle karşı karşıya olduğu söylenebilir. Büyümeyi kendileri de istemektedir ancak onların ev içindeki varlığından memnun olan ailelerinin onları büyütme hiç niyeti yoktur.

- ¹ Çağlar Keyder, “1990’larda Türkiye’de Modernleşmenin Doğrultusu”, *Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik* (İstanbul: Tarih Vakfı, 2005), 31.
- ² Reşat Kasaba, “Eski ile Yeni Arasında Kemalizm ve Modernizm”, *Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*, (ed.) Sibel Bozdoğan ve Reşat Kasaba (İstanbul: Tarih Vakfı, 2005), 22-23.
- ³ Ziya Gökalp. *Türkçülüğü Esasları* (İstanbul: Bordo Siyah, 2004), 208-223.
- ⁴ Yeşim Arat. “Türkiye’de Modernleşme Projesi ve Kadınlar”, *Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*, (ed.) Sibel Bozdoğan ve Reşat Kasaba (İstanbul: Tarih Vakfı, 2005), 82-85.
- ⁵ Elif Ekin Akşit. *Kızların Sessizliği Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi* (İstanbul: İletişim, 2005), 143.
- ⁶ Akşit. *Kızların Sessizliği*, 144-146.
- ⁷ Akşit. *Kızların Sessizliği*, 181.
- ⁸ Aksu Bora. *Kadınların Sınıfı*, (İstanbul: İletişim, 2011), 63-64.
- ⁹ G. Demet Lüküslü ve Kezban Çelik. “Sessiz ve Görünmez, “Genç” ve “Kadın”: Ev Kızı”, *Toplum ve Bilim*, sayı: 112 (2008): 101.
- ¹⁰ Asuman Suner. *Hayalet Ev Türk Sinemasında Aidiyet, Kimlik ve Bellek* (İstanbul: Metis, 2005), 17.
- ¹¹ L. Funda Şenol Cantek. “Fakir/haneler: Yoksulluğun ‘Ev Hali’” *Toplum ve Bilim*, sayı: 89, (2001), 102.
- ¹² Elif Ekin Akşit ve L. Funda Şenol Cantek. “Kadınların Kuşaklar ve Sınıflar Arası Bilgi Aktarımı”, *Birkaç Arpa Boyu...21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar/Prof. Dr. Nermin Abadan Unat’a Armağan*, (der.) Serpil Sancar, s: 535-569 (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2011).
- ¹³ Michel Foucault. *Özne ve İktidar* (İstanbul: Ayrıntı, 1994), 291-302.
- ¹⁴ Elizabeth A. Sahrp ve Lawrence Ganong. “I’m a Loser, I’m not Married, Let’s Just All Look at Me: Ever-Single Women’s Perceptions of Their Social Environment”, *Journal of Family Issues* (2011), 974.
- ¹⁵ Lüküslü ve Çelik. “Sessiz ve Görünmez, 107.
- ¹⁶ Jesook Song. “A room of one’s own: the meaning of spatial autonomy for unmarried women in neoliberal South Korea”, *Gender, Place and Culter* (2010), 135.
- ¹⁷ Nurdan Gürbilek. *Kör Ayna, Kayıp Şark: Edebiyat ve Endişe* (İstanbul: Metis, 2007).

Kaynakça

- Arat, Yeşim. “Türkiye’de Modernleşme Projesi ve Kadınlar”, *Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*, (ed.) Sibel Bozdoğan ve Reşat Kasaba (İstanbul: Tarih Vakfı, 2005).
- Akşit, Elif Ekin. *Kızların Sessizliği Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi* (İstanbul: İletişim, 2005).
- Akşit, Elif Ekin; Cantek, L. Funda Şenol. “Kadınların Kuşaklar ve Sınıflar Arası Bilgi Aktarımı”, *Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar/Prof. Dr. Nermin Abadan Unat’a Armağan*, (der.) Serpil Sancar, s: 535-569 (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2011).
- Bora, Aksu. “Kamusal Alan Sahiden Kamusal mı?”, *Kamusal Alan*, (ed.) Meral Özbek (İstanbul: Hil, 2004).
- _____. *Kadınların Sınıfı*, (İstanbul: İletişim, 2011).
- Cantek, L. Funda Şenol. “Fakir/haneler: Yoksulluğun ‘Ev Hali’” *Toplum ve Bilim*, sayı: 89, (2001): 102-131.
- Foucault, Michel. *Özne ve İktidar* (İstanbul: Ayrıntı, 1994).

Gökalp, Ziya. *Türkçülüğü Esasları* (İstanbul: Bordo Siyah, 2004).

Gürbilek, Nurdan. *Kör Ayna, kayıp Şark: Edebiyat ve Endişe* (İstanbul: Metis, 2007).

Kasaba, Reşat. “Eski ile Yeni Arasında Kemalizm ve Modernizm”, *Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*, (ed.) Sibel Bozdoğan ve Reşat Kasaba (İstanbul: Tarih Vakfı, 2005).

Keyder, Çağlar. “1990’larda Türkiye’de Modernleşmenin Doğrultusu”, *Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*, (ed.) Sibel Bozdoğan ve Reşat Kasaba (İstanbul: Tarih Vakfı, 2005).

Lüküslü, G. Demet; Çelik, Kezban. “Sessiz ve Görünmez, “Genç” ve “Kadın”: Ev Kızı”, *Toplum ve Bilim*, sayı: 112 (2008): 101-118.

Sharp, Elizabeth A.; Ganong, Lawrence. “I’m a Loser, I’m not Married, Let’s Just All Look at Me: Ever-Single Women’s Perceptions of Their Social Environment”, *Journal of Family Issues* (2011): 956-980.

Song, Jesook. “A room of one’s own: the meaning of spatial autonomy for unmarried women in neoliberal South Korea”, *Gender, Place and Culter* (2010): 131-149.

Suner, Asuman. *Hayalet Ev Türk Sinemasında Aidiyet, Kimlik ve Bellek* (İstanbul: Metis, 2005).